Primorski dnevnik
Petek, 14. novembra 2025

»Skupnost je razumel kot uigrano celoto«

Simpozij o Josipu Pangercu Priredili so ga v Ljubljani ob stoti obletnici smrti. Razstava, ki je bila letos na ogled v Narodnem muzeju Slovenije, bo po napovedih dostopna v virtualni obliki

Pangerčeva delovna soba Na ogled je bila na ljubljanski razstavi NARODNI MUZEJ SLOVENIJE

LJUBLJANA Ob stoti obletnici smrti Josipa Pangerca (1868–1925), dolgoletnega nadžupana Občine Dolina, deželnozborskega poslanca in odbornika istrske mejne grofije, zemljiškega posestnika, trgovca, umetnika in narodnega buditelja, je na Slovenski matici v Ljubljani potekal znanstveni simpozij, posvečen tej osebnosti iz Tržaške. S podporo Urada za Slovence v zamejstvu in po svetu so ga organizirali Slovenska matica, članica katere je bil tudi sam Pangerc, Narodni muzej Slovenije ter Srednjeevropski inštitut Josipa Pangerca.

Uvodoma je državna sekretarka Vesna Humar dejala, da je Pangerc »znal na izjemen način prepletati gospodarsko in kulturno dejavnost. Skupnost je razumel kot uigrano celoto in deloval kot neke vrste renesančni človek. Bil je podjetnik, politik, organist in zborovodja, a predvsem vizionar, ki je pustil globok pečat v domačem okolju. Kot dolgoletni župan Občine Dolina je vodil številne razvojne projekte – gradnjo cestnih povezav in električne napeljave, spodbujal vinarstvo ter se zavzemal za enakopravnost žensk. Posebej pomemben je bil njegov prispevek k izobraževanju in gradnji šol.«

Osebnost in delo

Pozdravna nagovora sta imela še Aleš Gabrič, predsednik Slovenske matice, in Helena Jaklitsch, nekdanja ministrica za Slovence v zamejstvu in po svetu. Uvodni del simpozija je zaokrožil ogled filma o razstavi *Pišem vam iz Doline pri Trstu … Josip Pangerc*; pripravili so jo v Narodnem muzeju Slovenije, kjer je bila na ogled do maja letos.

Posvet se je nadaljeval s predavanji, ki so jih razvrstili v dva vsebinska sklopa: *Josip Pangerc – osebnost in delo* ter *Josip Pangerc – osebna in duhovna zapuščina*.

Simon Malmenvall, kustos Slovenskega šolskega muzeja, je predaval o smotru delovanja in uspehih družbe Sv. Cirila in Metoda na Tržaškem. Poudaril je: »Kot župan si je Josip Pangerc tako moralno kot materialno prizadeval, da bi območje svoje občine v jezikovnem in narodnostnem smislu naslonil na takrat že zelo močno slovensko narodno gibanje. Na območju, ki je bilo predmet sporov med slovenskim in italijanskim narodnim gibanjem, si je prizadeval dolgoročno ohraniti slovenski značaj prostora.«

Pojasnil je, da je na Tržaškem in v Istri z velikimi napori delovala Družba sv. Cirila in Metoda, ki je gradila zasebne slovenske šole. Dodal je, da v dolinski občini po zaslugi nadžupana Pangerca to ni bilo potrebno, saj je organiziral slovensko šolsko mrežo, ki je delovala pod okriljem občine in države. Pangerčeva jubilejna šola cesarja Franca Jožefa v Dolini je bila najsodobnejša šolska stavba v Istri.

Maja Bahar, arheologinja iz Narodnega muzeja Slovenije, je predstavila razstavo o Pangercu, ki bo po napovedih kmalu dostopna tudi v virtualni, 360-stopinjski obliki na spletni strani Narodnega muzeja in Srednjeevropskega inštituta Josipa Pangerca. »Imeli smo več ambientov – glasbeno sobo, njegovo delovno sobo, kjer si je dopisoval z oblastniki, in hodnik, ki vodi v temačnejše življenjsko obdobje. Obiskovalec je dobil občutek, kot bi stopil v Pangerčevo hišo pred skoraj 150 leti,« je Bahar opisala razstavo. Ob koncu ogleda je obiskovalca pričakala soba spominov, kjer so bile razstavljene fotografije, pisma iz otroštva in vojaških let ter osebni predmeti. »Ko ne bi bilo družine Manin, tega spomina danes verjetno ne bi bilo,« je opozorila. »Marco Manin mi je zaupal, da ga je hiša tako prevzela, ko je bil še deček, in da si je tedaj zaobljubil, da jo bo nekoč spremenil v muzej,« je dodala. Navedla je tudi, da je Pangerčeva razstava v Ljubljani postavila rekord, saj da je bila deležna izjemnega obiska – ogledalo si jo je skoraj 20 tisoč ljudi, kar se redkokdaj zgodi. »Napolnili smo dve knjigi vtisov, ki bosta del nadaljnje študije, saj smo prejeli zelo veliko komentarjev obiskovalcev z vsega sveta,« je pristavila.

Pangerčeva zapuščina

V nadaljevanju ljubljanskega simpozija so nastopili zgodovinar Salvator Žitko, ki je orisal delovanje istrskega deželnega parlamenta v obdobju Pangerčeve izvolitve, avtor razstave in Pangerčev prapravnuk Marco Manin, ki je govoril o obnovi Domusa – Pangerčeve rojstne hiše in oblikovanju muzeja, ter Ignacija Fridl Jarc, tajnica in urednica pri Slovenski matici, ki je predstavila rodbinski arhiv in knjižnico Josipa Pangerca kot še neodkrit zaklad slovenske literature med zamejskimi Slovenci.

Fridl Jarc je posebej izpostavila Pangerčevo knjižnico, ki obsega več kot 2000 enot; v njej so zgodovinski, moralnoetični naravoslovni in matematični spisi, dela v slovenščini, hrvaščini, francoščini in nemščini, ogrščini, grščini, latinščini. Že njegov oče Jožef je zbiral slovenska dela, kar je bilo v času, ko je prevladoval nemški jezik, redkost. V zbirki so tudi *Božanska komedija* in številni slovarji, kar priča o Pangerčevi razgledanosti, je bilo slišati na simpoziju. Zaznamovali so ga tudi pogum in odločnost. Leta 1913 so mu na vlaku Porečanka ukradli občinski denar, a kljub temu ni izgubil zaupanja ljudi. Leta 1921 je preživel poskus atentata: fašisti so ga poskusili ubiti z bombo. Leto kasneje pa je javno nasprotoval ukinitvi slovenskega jezika na tržaškem sodišču; s tem je postal odkrit nasprotnik takratnega režima.

Ko je Josip Pangerc leta 1925 umrl, star 57 let, se je njegovega pogreba udeležilo več tisoč ljudi. Slovesnost je bila v slovenskem jeziku in na državne stroške.

Pangerčeva knjižnica obsega več kot 2000 enot in priča o njegovi razgledanosti

Na Slovenski matici Nekateri izmed nastopajočih na simpoziju

Predstavlja se tudi slovenska literatura

Dunajski knjižni sejem

DUNAJ V avstrijski prestolnici do nedelje poteka Dunajski knjižni sejem, ki bo v petih dneh gostil več kot 500 dogodkov in 660 sodelujočih. Direktor sejma Patrick Zöhrer ter nova kuratorka za leposlovje in strokovno literaturo Julia Kospach sta obljubila, da bo dogodek tudi letos zbirališče ljubiteljev literature in razprav ter znanja željnih. Lani je sejem zabeležil rekordnih 65.000 obiskovalcev.

Dunajski knjižni sejem na enem mestu združuje najpomembnejše nove knjižne izdaje iz Avstrije, Nemčije in Švice. Prav tako na sejmu redno gostujejo tudi uveljavljeni tuji avtorji, saj sejem dejavno sodeluje z mrežo Traduki, ki na področju knjige povezuje države jugovzhodne Evrope med seboj in z nemško govorečim prostorom, in nagrado EU za književnost. Uvodni govor je imela novinarka in publicistka, urednica za kulturo nemško-iranskih korenin Shila Behjat.

Na sejmu se bosta predstavili tudi slovenska literatura in kultura. V nedeljo bo pogovor z avtoricama Ano Marwan in Tamaro Štajner, ki bosta brali iz svojih besedil in spregovorili o tem, zakaj se avtorji in avtorice odločijo za drugi literarni jezik in kaj to pomeni za ustvarjalni proces. Ta dan bo tudi predstavitev slikanice *Gobčko in Hopko* avtorja Žige X. Gombača in ilustratorke Tanje Komadina.

V knjigi štiri drame »prezrtega dramatika«

Slovenska matica

LJUBLJANA Slovenska matica je v zbirki *Vezana beseda*, namenjeni dramatiki, izdala štiri drame Ivana Mraka po izboru literata in literarnega zgodovinarja Denisa Poniža. S knjigo, ki ji je dodal še spremno besedo, je želel pokazati vsa obdobja njegovega ustvarjanja oziroma njegov estetski, razvojni in idejni lok od začetkov do zaključka pisanja tovrstnih del.

Ivan Mrak (1906–1986)

Poniža je »prezrti dramatik« Mrak (1906–1986) očaral, ko je kot dijak v 60. letih prejšnjega stoletja v ljubljanski Drami videl njegovo *Marijo Tudor* z Dušo Počkaj in Brankom Miklavcem v glavnih vlogah.

Mrak je napisal več kot 40 dram, večina jih je tudi objavljenih, niso pa še bile knjižno predstavljene na način, ki bi prikazal estetski in razvojni lok. S tem namenom je Poniž pregledal Mrakovo zapuščino v NUK, ki je izjemno obsežna, ter izbral drame *Jozefina Baker*, *Ivan Grohar*, *Gorje zmagovalcev* ter *Spoved lučnim bratom*. Vsaka od njih je po njegovih besedah slogovno in vsebinsko Mrakova, a hkrati posebna.